

УДК 354.329.78

В. В. МАМОНОВА, А. О. ВАСИЛЬЄВ

ЩОДО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Наведено результати дослідження механізмів фінансування державної молодіжної політики, обґрунтовано створення Державного фонду молодіжного інвестування в Україні, аргументовано необхідність розроблення відповідного правового забезпечення його функціонування та доцільність моделювання діяльності Фонду на наукових засадах.

The analysis results of finance facility of state youth policy have been presented in this article. The establishment of a State Fund of Youth Investment in Ukraine was grounded, and the reasons were given to obtain an appropriate legal support for the fund functioning and practicability of the Fund's activity on scientific principles.

Останнім часом в Україні продовжує поглиблюватися низка негативних тенденцій у сфері освіти, охорони здоров'я, професійної підготовки, працевлаштування та соціального захисту молоді, що свідчить про необхідність подальшого розвитку й удосконалення державної молодіжної політики, її правової бази, конкретної діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в цій сфері.

Зазначені питання загострюються у зв'язку з погіршенням економічного розвитку України у 2009 р., що віддзеркалюється таким показником, як валовий внутрішній продукт (ВВП). За даними Державного комітету статистики України, реальне падіння ВВП у III кварталі 2009 р. (порівняно з аналогічним періодом 2008 р.) знаходиться на рівні 15,9%, падіння обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, робіт, послуг) склало 21,2 % [7]. При цьому в реальному секторі економіки спад розвивався за звичним, характерним для рецесії сценарієм: наприклад, скоротилися обсяги виробництва товарів тривалого користування, таких як автомобілі, трактори, будинки, у сфері послуг особливо постраждали освіта та охорона здоров'я.

Водночас фахівці з питань молодіжної політики констатують відсутність ефективних механізмів державної політики щодо врахування молодіжного потенціалу в збільшенні економічних показників [9].

Розроблення в Україні власної, адаптованої до історичних та соціальних реалій державної молодіжної політики відбулося ще на початку 1990-х рр. Єдиною інституцією, яка здійснювала розроблення концептуальних засад та відповідної законодавчої бази молодіжної політики в Україні, був Науково-дослідний інститут проблем молоді, а з жовтня 1997 р. – Український інститут соціальних досліджень (далі – Інститут). Його напрацювання склали основу формування сучасної

державної політики, спрямованої на молодь, а сам Інститут став чи не єдиною науковою установою, що сьогодні комплексно займається молодіжною проблематикою в Україні.

Вчені Інституту М. Головатий, В. Головенько, О. Яременко та інші дослідники на основі опрацювання теоретичних надбань та практичного досвіду (як вітчизняного, так і зарубіжного) науково обґрунтували та розробили головні принципи, напрями й механізми реалізації сучасної державної молодіжної політики в Україні [2 – 4]. Значну увагу основним засадам цього специфічного напрямку діяльності держави приділяли А. Матвієнко, Н. Шуст та багато інших чия практична діяльність була тісно пов'язана з молоддю. У подальшому науковий та методичний доробок теоретиків та практиків ліг в основу розроблення, здійснення та наукового дослідження окремих аспектів молодіжної політики на місцях [15].

Весь період, починаючи з кінця 1990-х рр., досить активно в науці було порушувало питання зайнятості молоді та молодіжного підприємництва, соціальної роботи в молодіжному середовищі; молодіжного руху; духовності, політичної культури та юридичної грамотності молоді, особливостей молодіжної політики в контексті європейського вибору України тощо [2; 3; 8; 12; 13].

Серед зарубіжних фахівців, що приділяють увагу аналізу сучасної державної молодіжної політики, можна назвати таких російських науковців, як Г. Приходько, В. Лісовський та ін. [11]. В їхніх роботах розкривається сутність державної молодіжної політики, її роль та значення для розвитку суспільства. Проте зазначені дослідження не можуть бути механічно перенесені в українське сьогодення та потребують ретельного вивчення перспектив їхньої адаптації [10].

Метою цієї статті є обґрунтування підходів та формування пропозицій щодо розроблення одного з можливих механізмів фінансування державної молодіжної політики.

Державна молодіжна політика в Україні є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави і здійснюється в інтересах молодої людини, суспільства та держави в цілому з урахуванням можливостей економічного, соціального, історичного, культурного розвитку країни, а також уроків світового досвіду державної підтримки молоді. Сьогодні існує декілька підходів до визначення поняття “молодіжна політика”, один з яких набув законодавчого закріплення. Зокрема державна молодіжна політика визначається як “системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України” [5].

Проте на сьогодні державній молодіжній політиці в Україні приділяється недостатньо уваги. Про це свідчать дані щодо фінансування заходів у справах сім'ї, молоді та спорту в 2009 р., на які було виділено 885,4 млн грн., що склало 0,32 % Державного бюджету України, з яких усього 287,9 млн грн мало спрямування на реалізацію молодіжної політики, тобто лише 32 % від бюджету Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту [1].

Зазначені кошти щорічно витрачаються на реалізацію відповідних бюджетних програм, зокрема:

– сімох програм, спрямованих на реалізацію державної політики з питань сім'ї, молоді, жінок та дітей (загальний обсяг видатків із загального фонду бюджету за цими програмами в 2009 р. склав 82,2 млн грн, або 86,7 % від аналогічного показника 2008 р.);

– чотирьох бюджетних програм щодо пільгового кредитування молодіжного житлового будівництва (загальний обсяг видатків із загального фонду бюджету за цими програмами в 2009 р. склав 54,4 млн грн, або 30,2 % від аналогічного показника 2008 р.);

– сімох бюджетних програм у сфері освіти, науки, культури (загальний обсяг видатків із загального фонду бюджету за цими програмами в 2009 р. склав 132,0 млн грн, або 117,3 % від аналогічного показника 2008 р.);

– програми “Керівництво та управління” (обсяг видатків із загального фонду бюджету 2009 р. склав 19,3 млн грн, або 78,7 % від аналогічного показника 2008 р.).

Отже, на фінансування державної молодіжної політики в Україні в 2009 р. було передбачено 0,1 % від затверджених видатків Державного бюджету України в сумі 274 156,4 млн грн [1]. Вищенаведені дані свідчать про незначне місце молодіжної політики серед пріоритетів розвитку держави.

Як відомо, однією зі складових молодіжної політики є забезпечення функціонування інституту сім'ї. Американський економіст Г. Беккер, який присвятив чимало робіт аналізу цього суспільного інституту, приділяє велику увагу ролі демографічних чинників в економіці. Коли рівень народжуваності в країні падає нижче рівня “заміщення”, повернути цю тенденцію в зворотний бік практично неможливо. З часом тенденція проявлятиметься тривалим спадом в усіх напрямках розвитку держави, який набуватиме депресивних ознак [17].

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що державна молодіжна політика має охоплювати не лише питання освіти, праці та організації дозвілля молоді, а й питання демографії, зміцнення сім'ї, виховання нації тощо.

Формування та реалізація державної політики, що спрямована на окремі соціальні групи (в одну з таких груп можна виділити й молодь), відоме суспільству достатньо давно. Проте як система економіко-правових засад організаційна робота із забезпечення реалізації прав і свобод молоді, задоволення її потреб в більшості розвинутих країнах почала створюватися лише після другої світової війни. Ускладнене життя, вплив процесів інтеграції та глобалізації, що набули динамічного зростання в ХХІ ст., загострення соціальних та економічних питань, криза духовних ідеалів, політичні процеси та інші чинники спричиняють потребу в розробленні та реалізації принципово нової державної молодіжної політики [16, с. 10].

Зміст, особливості, практичне здійснення державної молодіжної політики в будь-якій конкретній країні зумовлюються багатьма факторами, найважливішими з яких є історичні атрибути держави, її політичний устрій, особливості формування й реалізації соціальної політики тощо [3; 4; 14].

Першим концептуальним нормативно-правовим документом стосовно державної молодіжної політики в сучасній Україні була прийнята шостою сесією Верховної Ради України 12-го скликання Декларація про загальні засади державної

молодіжної політики в Україні від 15 грудня 1992 р. Принципово важливим є те, що вже в цьому документі молодіжну політику визначено як “пріоритетний та специфічний” напрям державної політики в цілому [5].

Становище такої соціальної групи населення, як молодь, вивчається науковцями в галузях державного управління, медицини, психології, права, соціології та політології, тобто це питання має міждисциплінарний характер. Розбудова демократичних засад формування суспільства європейського типу, в якому гарантовано право вибору власного життєвого шляху, надає молоді чимало можливостей, яких було позбавлено попередні покоління. Утім, попри існування великої кількості напрямів і підходів щодо демократизації суспільства в цілому, залишається невирішеною проблема соціалізації молоді. Ситуація все більше спонукає до необхідності вирішення нагальних питань, які останнім часом тільки загострюються. Потрібно по-новому поглянути на питання взаємовідносин різних поколінь, на поглиблення кризи в традиційних інститутах соціалізації молоді та сім'ї.

Усвідомлення неспроможності нинішньої системи формування та втілення державної політики, спрямованої на молоде покоління, вирішувати першочергові питання, які виникають у сучасному українському суспільстві, вимагає від сучасних науковців розроблення адекватної сучасним викликам стратегії розвитку, інноваційної державної молодіжної політики, в якій за мету взято формування потужного (у соціальному та економічному проявах), впевненого у своїх силах, психологічно здорового, здатного до репродукції, до самостійного прийняття рішень молодого громадянина [16].

Останніми десятиріччями в більшості європейських країн народжуваність є нижчою за рівень заміщення, проте ситуація в Україні – одна з найсерйозніших. Тому значення демографічних прогнозів для формування довго- і середньострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни важко переоцінити. Крім того, дані про чисельність і статеві-віковий склад населення знаходяться в основі визначення перспективних доходів і видатків держави, зокрема таких важливих складових, як фінансування пенсій, соціальні виплати, функціонування освітніх і медичних закладів тощо. Без глибоких демографічних обґрунтувань неможливо визначити і розмір дохідної частини бюджету, яка залежить від чисельності робочої сили, рівня її економічної активності, освіти і кваліфікації. Іншими словами, темпи та пропорції економічного розвитку країни, регіону, зокрема обсяги виробництва та споживання, їхні зміни суттєво залежать від чисельності населення, його вікової, освітньої, професійної та соціальної структур, кількості трудових ресурсів [7, с. 3].

За даними Державного комітету статистики України, чисельність населення за період з 1990 по 2009 рр. скоротилася з 51 838,5 тис. до 46 143,7 тис. людей, що складає близько 11 % [6]. Саме цей показник підтверджує те, що молодь у віці від 25 до 35 років економічно є найактивнішою верствою населення: показник активності складає 86,1 % до загальної чисельності населення відповідної вікової групи.

Вищенаведені міркування актуалізують питання запровадження з боку держави відповідної політики стосовно молоді, зокрема в частині матеріальної підтримки цієї репродуктивної та працездатної (економічно активної) верстви населення.

Як показують уроки зарубіжних країн, саме здійснюючи традиційну матеріальну підтримку молоді, фактично за державний рахунок інвестуються економіки Китаю та інших країн, що динамічно розвиваються незважаючи на світову фінансово-економічну кризу. Це переконливо доводиться тим, що більшість товарів споживання, на які спрямовуються молоддю витрачені на неї державні кошти, виробляється саме в цих країнах.

Саме тому в цій статті наводиться механізм удосконалення молодіжної політики через упровадження певних економічних інструментів. Зокрема, пропонується створення Державного фонду молодіжного інвестування, завданням якого має стати сприяння працевлаштуванню молоді, допомога організації підприємницької діяльності тощо. На рисунку схематично показано рух інформаційних та фінансових потоків навколо Державного фонду молодіжного інвестування, що розкриває основні принципи його роботи.

Безумовно, функціонування запропонованого механізму можливе лише за умов інтегрованого наукового підходу, що вимагає застосування економічних знань, математичного моделювання прийняття управлінських рішень, методів управління фінансами, публічного адміністрування.

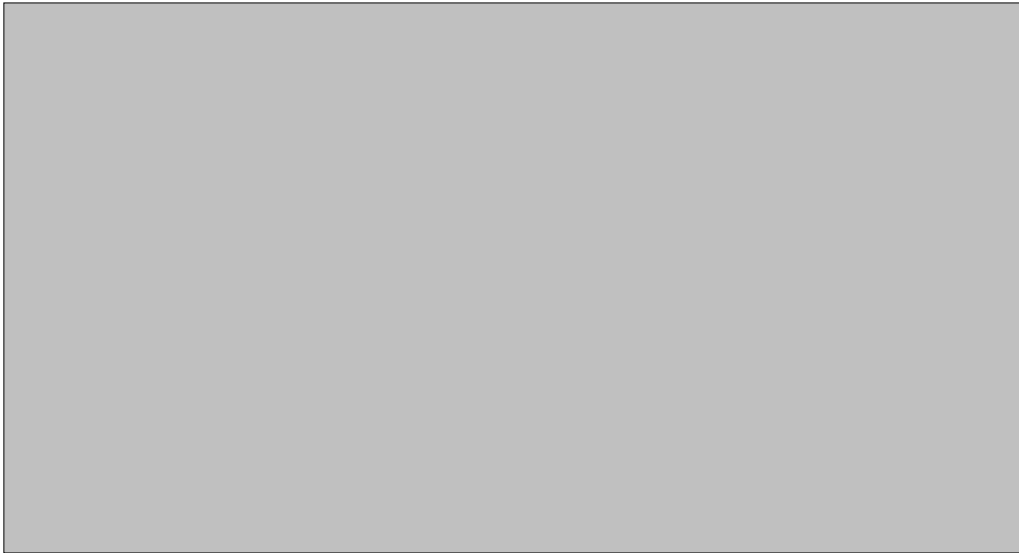

Рисунок. Схема роботи Державного фонду молодіжного інвестування

Діяльність Державного фонду молодіжного інвестування (далі – ДМФІ або Фонд) формується в декілька етапів, основними з яких є такі:

– молоді приватні підприємці чи підприємства, засновниками яких є молоді підприємці, подають свої бізнес-проекти до ДМФІ в I кварталі поточного бюджетного року;

– спеціальна комісія ДМФІ, до складу якої залучаються керівники та фахівці відповідних галузей, протягом II кварталу того ж року розглядає подані проекти;

– ДМФІ формує зведений бюджет та подає його для подальшого включення у проект Державного бюджету України на наступний бюджетний рік до Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту як головного розпорядника бюджетних коштів у цій сфері;

– після прийняття Державного бюджету України на наступний рік Міністерство фінансів України за порядком, встановленим Бюджетним кодексом України, виділяє кошти на реалізацію проектів.

В основу діяльності ДМФІ пропонується покласти такі положення:

1. ДМФІ діє на госпрозрахункових засадах.

2. Функціонування ДМФІ має бути зафіксовано на законодавчому рівні, зокрема:

– закріплення за ДМФІ статусу юридичної особи;

– створення системи підпорядкування Фонду;

– визначення системи фінансування;

– передбачення можливості утворення регіональних представництв;

– забезпечення впровадження систем пільг для підприємств та підприємців,

які інвестуються ДМФІ, а саме:

а) податкових пільг;

б) спрощеної системи отримання земельних ділянок для ведіння господарської діяльності за програмою ДМФІ;

3. Селекція пріоритетних напрямків інвестування, перш за все таких:

– виробництво;

– упровадження інноваційних технологій;

– перероблення сільськогосподарської продукції;

– упровадження технологій енергозбереження та альтернативних джерел отримання енергії;

– інші види діяльності.

4. Фонд бере на себе функцію контролю та оцінки діяльності об'єктів інвестування.

5. ДМФІ та його територіальні представництва в регіонах здійснюють юридичну підтримку суб'єктів господарювання, у діяльність яких через Фонд було інвестовано державні фінансові ресурси.

6. Фонд здійснює освітню діяльність щодо підвищення рівня кваліфікації керівників підприємств та підприємців, залучених до виконання проектних робіт.

Створення представництв ДМФІ на регіональному рівні сприятиме деконцентрації державного управління в питаннях збору проектної інформації та моніторингу реалізації програм Фонду.

Отже, створення ДФМІ дає можливість не лише матеріально підтримати молодь, але і створити нові малі та середні виробничі підприємства і, як наслідок, робочі місця, що додатково стимулюватиме розвиток економіки України. Одночасно вирішується найважливіше завдання – інвестицій у людський капітал. Функціонування запропонованого Фонду вкупі з іншими заходами з удосконалення механізмів реалізації молодіжної політики за умов відповідного наукового обґрунтування покликане забезпечити зайнятість молодого населення країни та підвищити його добробут. Така політика безпосередньо викличе покращення демографічної та економічної ситуації в країні та забезпечить у подальшому її сталий розвиток.

Література:

1. Закон України “Про Державний бюджет України на 2009 рік” від 26 груд. 2008 р. № 835-VI // ВВР України. – 2009. – № 20, 21/22. – Ст. 269.
2. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: інформ.-аналіт. матеріали / [В. А. Головенько та О. О. Яременко та ін.]. – К. : Держ. ін-т проблем сім’ї та молоді, 2003. – 191 с.
3. *Головатий М. Ф.* Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М. Ф. Головатий. – К. : Наук. думка, 1993. – 325 с.
4. *Головатий М. Ф.* Формування державної молодіжної політики в сучасній Україні: політологічний аналіз : автореф. дис. ... д.політ.н. / М. Ф. Головатий. – К., 1999. – 15 с.
5. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні від 15 груд. 1992 р. № 2859-XII / прийнята Верховною Радою України // ВВР України. – 1993. – № 16. – Ст. 166.
6. Демографічна ситуація. За даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держкомстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Про соціально-економічне становище України : доповідь. Архів за 2009 р. / Держкомстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. *Корнієвський О. А.* Молодіжний рух та політичні об’єднання в сучасній Україні / О. А. Корнієвський, В. М. Якушик. – К. : Київ. братство, 1997. – 130 с.
9. Молоді треба своє міністерство / П. Вікнянський, О. Безутлий // Молодіжна правда. – 2009. – С. 1. – Режим доступу : <http://www.mpravda.com/?lang=ua&pubId=46926>
10. *Перепелиця М. П.* Державна молодіжна політика в Україні : регіональний аспект : автореф. дис. ... к.політ.н. / Микола Петрович Перепелиця. – К., 2001. – 21 с.
11. *Полякова О. М.* Актуальні аспекти соціально-правового захисту молоді в сучасній Україні : навч. посіб. / О. М. Полякова, Г. В. Приходько, Ю. В. Сапарай ; за заг. ред. О. М. Полякової. – Суми : Унів. кн., 2009. – 240 с.
12. Про демографічний прогноз розвитку України до 2050 р. / Президія Національної академії наук України ; колегія Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.26744.0>
13. *Сторожук Р. П.* Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації : автореф. дис. ... к.держ.упр. / Руслана Петрівна Сторожук. – Одеса, 2007. – 23 с.
14. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій / [М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко та ін.], за ред. М. Ф. Головатого – К. : Вид-во МАУП, 2004. – 368 с.
15. *Шуст Н. Б.* Інноваційна діяльність молоді: сутність, структура, функції / Н. Б. Шуст. – Вінниця : Вид-во Вінниц. мед. ун-ту, 2000. – 223 с.
16. *Юрій Н. М.* Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: порівняльний аналіз міжнародного і українського досвіду : автореф. дис. ... к.політ.н. / Н. М. Юрій. – Одеса, 2002. – 16 с.
17. Becker G. Human Capital. – N.-Y. ; L., 1975. – 412 p.